

De dichter Kees Stip is er een beetje beduusd onder. Drieëntachtig is hij nu. Onlangs verscheen er een scheurkalender met 365 be-roemde Trijntje Fop-dier-versjes, die jarenlang onder meer in deze krant, de Volkskrant en Elsevier ver-schenen. Bovendien wordt er op 21 november in het Nederlands Filmmuseum te Amsterdam een sympo-sium gewijd aan de films die Stip in de naoorlogse jaren maakte. Propaganda-films voor de Rijks Voor-lichtings Dienst en jaar-overzichten voor het Polygoonjournaal. Een gesprek over Wim Kan, een bange premier, Goede Tijden Slechte Tijden, dier-versjes, een lieve schor-pioen en het redden van wespen.

"Ja, ik fotografeer ook een beetje, ziet u, en u gaat natuurlijk een klein beetje flitsen, zodat de schaduw niet zal overheersen." Kees Stip voor zijn huis in Söllingen.

© NvH / Jan Zeman

Kees Stip woont in het lieflijkste deel van Oost-Groningen. Achter Sellingen. In de woonkamer – vroeger de deel – van zijn verbouwde boerderij wijst hij op een herfstige houtwal in de verte. "Daar ligt Duitsland." Sinds vijf jaar woont hij er alleen. Toen overleed zijn vrouw Katja. Omstreeks die tijd maakte hij ook een klein herseninfarct door. Zijn spraak raakte nogal aangetast. "De taal was nog wel in de hersenen aanwezig, maar de tong wilde niet meer mee. Akelig." Door het hardop lezen van klassieke literatuur kreeg hij de tong weer los. Niet meer dan zo nu en dan een terloopse stotter herinnert nog aan het infarct. Zijn geheugen heeft er niet onder geleden. Meermalen reciteert hij uit het hoofd kwatrijnen: "Geen lieflijker landschap volgens mij dan rondom mijn verbouwde boerderij. En als het straks met windkracht acht gaat stuiven dan komt het ook nog allemaal voorbij."

Voor het raam van zijn werk-kamer, aan de voorkant van het huis, staat een met notjes, broodjes en andere lekkernijen overladen vogeltafeltje. Koolmeesjes en mussen trippelen met goedgevulde snavels heen en weer en fladderen voort. Zo werkt Stip eigenlijk ook. "Ik zit hier niet echt achter mijn bureau te werken, hoor. Zo nu en dan valt me iets in en dan ga ik even zitten om het op te schrijven. Ik werk nu aan een boek waarop ik niet zwoeg. Als ik niets weet hoeft er dagen lang niets en de volgende dag heb ik weer wat, soms drie dingen achter elkaar. Ik ben een plezierschrijver geworden."

Stip was een echte broodschrijver. In de jaren '50 schreef en regisseerde hij films voor de overheid, maakte furor met de Trijntje Fop-gedichten die hij publiceerde in kranten en bladen, leverde grappen aan Wim Kan, had jarenlang een column in het Nieuwsblad van het Noorden. "Ik had op een gegeven

moment zoveel opdrachten dat ik het nauwelijks nog bij kon benen. Nu heb ik geen opdrachten meer, tenzij ik ze mezelf stel." Hij werkt nu aan het boek *Kees Stip geen punt*. "Het is dus geen punt wat erin komt. Een paar gedichten, maar vooral proza. Dingen die ik heb meegemaakt. Eerst zou het *Im Memoriam* gaan heten, maar het heeft niet het karakter van memoires. Het is van alles wat. Ik blijf gewoon doorschrijven en als ik dood ben moeten ze maar zien of er nog een pocket inzit. Het maakt niet uit. Het voordeel is wel, als je drieëntachtig bent, dat je meer hebt meegemaakt dan mensen die nu een normale leeftijd hebben." Dat kun je wel stellen: zo heeft hij het in de jaren '50 gepresteerd om premier Beel op de kast te krijgen met een anticommunistische film. "Als je het nu ziet denk je: wat tām." De betreffende film, *Wij leven vrij*, noemt Stip een 'ironische film over het communisme. "Het Rode Leger schilderde ik af als een zangvereniging en een dansclub, dat soort van dingen." Bovendien verweefde Stip – "ik hou nogal van muziek" – het lied *Wij leven vrij* met een Russische balalaika die hij ergens had opgesnord. "Dat werd een prachtige contrapuntische compositie. Een muzikale strijd. Het merkwaardige was dat we het volkomen met elkaar eens waren dat deze dingen over het communisme gezegd konden worden." Beel keek er anders tegenaan. Hij riep alle Commissarissen der Koningin bijeen, die zich unaniem voor de film moesten uitspreken. "Beel was bang dat de film de Russen zó kwaad zou maken dat ze meteen zouden komen." Uiteindelijk is de film maar door weinig mensen gezien. "Er was natuurlijk geen bioscoopexploitant die een politieke film in het voorprogramma wilde." Toch kijkt Stip nog altijd met gemuseerde verbazing terug op de reactie van Beel. "Ik had er een sardonisch genoegen in om op de grens van wat kon te gaan zitten. Gewoon omdat ik het meende." Die houding heeft opmerkelijk vaak geresulteerd in vrij harde grappen. Niet de grappen die je verwacht van de man die honderden puntgedichten schreef als die op het hangbuikzwijntje:

Humor is flink zijn als je heel bang bent

Dichter Kees Stip over Goede Tijden Slechte Tijden, een lieve schorpioen en het redden van wespen

De schrijfster dezer regelen zag toevende te Tegelen een hangbuikzwijntje in het bad dat bloempjes op zijn buikje had. 'Ik ben,' zo sprak het,' beste Trijntje, een bloemetjesbehangbuikzwijntje.

De grap in het script van een jaar-overzicht, waarin de troonrede door Koningin Juliana wordt afgestoken is van een geheel andere orde: "Achter de koningin zaten van die hofdorren. In zo'n zwart pak, met gouden tressen over de borst. Ik had geschreven – het is er niet ingekomen, hoor: 'De bedenkelijkheid van de economische toestand van het land werd gesymboliseerd door de aanwezigheid van een groepje geraamten.'" Of het serieuze sonnet dat hij schreef toen hem jaren geleden ter ore kwam dat men bij Auschwitz een monument wilde oprichten dat niet alleen de slachtoffers, maar ook de beulen herdacht. De laatste strofe luidt:

Want even wennen lijkt het me toch wel wanneer er op het hemelse appèl het 'Auschwitz über alles' wordt gezongen met Eichmann en zijn engelen als koor. Jij hebt misschien wat moeite met

je longen maar daar heeft dokter Mengele wel wat voor.

"Ja, dat zijn harde grappen, inderdaad. Dat is wat ik onder humor versta. Zelf ben ik in toenemende manier gaan beseffen dat ik heel scherp tegenover dingen sta." Hij is bang om voor zoetsappig te worden versleten. "Ik wil niet zoetsappig zijn. Er moet pit in blijven. Ik ben nooit sentimenteel. Ik heb nog nooit iets sentimenteels geschreven. Dat vind ik bespottelijk. Ik zou het ook niet kunnen." Sinds kort is het qua schotel en antenne zo geregeld in Sellingen dat er ook RTL4 te ontvangen is. Schuddend van afgrijzen: "Tien seconden *Goede Tijden Slechte Tijden*. Daar werd ik wel zó beroerd van. Ik kan niet tegen dingen die onecht zijn. Dat heb je in die films ook. Dat communisme is door en door vals en dan heb je ook het grootste recht om daar heel scherp tegen te zijn." Met een besmuite glimlach: "Het grappige is dat ik hier een vriendin heb die nogal aan astrologie doet. En mijn sterrenbeeld is Maagd, maar ik blijf als ascendant de Schorpioen te hebben. Het venijn zit in de staart en daar ben ik het helemaal mee eens. Ik geloof er niet echt in, in astrologie, maar ik vind heel veel dingen frappant kloppen.

Ik kan het niet zien als systeem. Ik geloof in niets en ik sta zeer kritisch tegenover alles, maar je moet wel kunnen accepteren dat er inderdaad veel meer tussen hemel en aarde is, wat dat betreft. Het venijn blijkt in de staart te zitten."

Er is van Stip wel gezegd dat hij 'zo licht dicht'. Stip doet *light-verse*, zou je zeggen. Zelf kijkt hij daar anders tegenaan. "Soms is het helemaal niet zo licht. Ik heb een bepaalde lichte manier van zware dingen aanpakken. Dat is de enige redding voor sentimentaliteit." Zijn verzamelde werk – gepubliceerd in 1993 – heet *Lachen in een leeuw*. "En dat is het. Zo'n spreekwoord die bij een leeuw naar binnen vliegt en zegt: 'Ik hoop dat hij van rupsen houdt'. Humor is flink zijn als je heel bang bent. Ik ben op de een of andere manier, ja je durft het haast niet te zeggen, maar... ik ben een humorist." Stip gaat niet woordgrappen ratelend door het leven. "Daarom ben ik er ook aardig doorheen gekomen, door het leven." Mensen die leuk doen, vindt hij helemaal niet leuk. "Ik ben heel droevig. Als ik iets leuks hoor, begin ik al haast te huilen." Toch bedacht hij veel grappen voor Wim Kan. Die verkocht hij dan. Dat ging hem zo goed af dat de pianist van Kan, Ru van Veen, zich

een keer liet ontvallen: 'Er is maar een Wim Kan en dat is Kees Stip.' "Wim belde vaak tegen half elf 's ochtends. Dan bedacht ik een grap." Ook bij Kan overkwam het Stip – net als bij Beel – dat de grappen te hard waren. Zo werd op een gegeven moment de Duitse generaal Speidel opperbevelhebber van de NAVO. Speidel had zijn vaderland tijdens de Tweede Wereldoorlog tamelijk voortvarend gediend. "De toenmalige minister van Defensie, Staf, had tijdens de oorlog de vrijwilligers die naar het Oostfront gingen uitgezwaaid. Ze moesten in die tijd op allerlei manieren toch meewerken." Stip bedacht een voor hem typische woordgrap waarvoor doorgedacht moet worden. "Ik zei tegen Kan: je moet zeggen dat die Speidel goed is hoor, want hij stond al aan onze kant toen Staf nog aan zijn kant stond. Ja, ook een harde grap. Kan was heel lievig, naar alle kanten toe. Maar je moet als cabaretier hard zijn, dat is je taak. Kan durfde 'm niet te nemen."

De breuk kwam op een avond toen Stip nog in Den Haag woonde. Kan speelde in Diligentia en om zeven uur bezorgde Stip 'het grapje van de dag'. "Hij had net de dag tevoren z'n première gehad. Ik had het ook gezien en toen vroeg Kan hoe ik het had gevonden en ik zei het was leuk, ja, heel mooi hoor, *maar*... en dat *maar* had ik niet moeten zeggen. Dat was de breuk van alles. 's Avonds heeft hij op het toneel een blackout gekregen. Hij wist niet meer wat hij moest zeggen. In de kantine heeft hij een hysterische aanval gehad, Corry (Vonk – echtgenote van Kan - bh) vertelde me dat allemaal en daarna is het eigenlijk nooit meer goed gekomen. Ik was heel kritisch en daar kon Kan niet tegen."

Het heeft Stip nooit een moment dwarsgezeten dat Kan de zaal plat kreeg met Stips grappen. "Hij maakte de meeste zelf, hoor. Ik hoef niet op de voorgrond te treden. Als ik zelf het gevoel heb dat ik wel iets aardigs gemaakt heb, is dat genoeg beloning." Hij zegt het niet met zoveel woorden, maar de indruk wordt gewekt dat hij dat symposium over zijn

films op 21 november in Amsterdam, *eigenlijk* een beetje overdreven vindt. "Ik had het nooit gedacht. Een beetje zwaarwichtig vind ik. Maar ze hebben het toch de moeite waard gevonden om dit op te zetten. Het zijn aardige mensen."

Meer dan mensenvriend is Stip uiteindelijk een dierenvriend. Op z'n Schorpioens: "Ik ben tegen de doodstraf, maar dierenbeulen moeten pijnlijk worden afgemaakt." Hij is zelfs meer dierenvriend dan woordkunstenaar – de honderden subtiele en geestige 'dierversjes' ten spijt. "Bij mensen staan woorden zo dikwijls in de weg. Ik heb nog nooit een dier meegemaakt waarvoor ik niet meteen sympathie had." En dat heeft helemaal niets met aaibaarheid te maken. Toen hij nog een huis in Spanje had, heeft hij zelfs vriendschap gesloten met een schorpioen. "Ik wist toen nog helemaal niet dat ik dus ook een schorpioen in het sterrebeeld had zitten, maar ik was in de tuin, ik had tuinhandschoenen aan en daar zat een jonge schorpioen. Die zat gewoon in de tuin. Dus die heb ik voorzichtig in een emmer gedaan om aan Katja te laten zien. En die schorpioen stak zo'n beetje z'n staart omhoog en toen heb ik 'm weer netjes teruggezet. Maar hij zat met z'n staartje te bibberen van angst. Iedereen heeft angst voor de schorpioen, maar hij was bang dat ik hem wat zou doen, maar ik heb hem niks gedaan. Tuurlijk niet. Ik ben weggelopen en toen pas kroop hij in de grond, hij durfde niet eens te vluchten."

"Ik had ook een vijvertje daar waar de wespen elke dag gingen zeilen. Wespen kunnen op het water blijven staan, hè? En met een beetje een briesje lieten ze zich over het water voortblazen. Dat was een spelletje voor ze, met een stuk of drie, vier. Maar als er een met een poot in het water zakte, konden ze er niet meer uitkomen. Dan stak ik mijn hand erin en dan klom zo'n wesp op m'n hand, ging hij op m'n vinger zitten en dan liet ik 'm zo drie minuten, vijf minuten drogen en dan steeg hij weer op. Ik heb heel veel wespen gered."